

Ірина Нестайко,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ МОВНИЙ КОНТАКТ У СФЕРІ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Мовні контакти між польською та українською мовами значно активізувалися у ХХІ столітті, особливо після 2014 року, а з 2022 року на тлі повномасштабної війни в Україні – набули масового характеру. Польща стала основною країною, що прийняла мільйони українців, зокрема дітей і студентів, що спричинило формування нового освітнього та мовного простору. Відтак, освіта стала важливим полем для міжмовної взаємодії, що потребує глибокого аналізу.

Після початку повномасштабної війни в Україні мільйони українців, зокрема діти та студенти, опинилися в Польщі. Це створило нові умови для польсько-українського мовного контакту у сфері освіти, що вимагає осмислення як з педагогічного, так і з соціолінгвістичного погляду.

Дослідження польсько-українського мовного контакту в освітній сфері активно ведеться як українськими, так і польськими науковцями. Гелена Красовська (Helena Krasowska), професор Інституту славістики Польської академії наук спеціалізується на соціолінгвістиці, діалектології та дослідженнях мовних контактів, зокрема на прикордонних територіях. Катажина Друждж-Лущик (Katarzyna Dróždż-Łuszczuk), доктор габілітований Варшавського університету, учасниця проєкту «Польсько-українські полоністичні зустрічі». Досліджує проблеми фонетики та викладання польської мови як іноземної, зокрема для україномовних студентів. Богуслав Сліверські (Bogusław Śliwerski), професор, доктор габілітований, очолює Комітет педагогічних наук Польської академії наук. Активно сприяє українсько-польській науковій співпраці в галузі педагогіки та освіти [2,4,5,6].

Серед українських дослідників чимало присвятили свої дослідження темі міжмовного контакту, зокрема, Алла Кравчук, керівниця науково-дослідної теми «Польсько-українські мовні і літературні контакти та лінгводидактика», займається питаннями білінгвальної освіти та міжкультурної комунікації. Олена Семеног, Мирослава Вовк, Ольга Фаст. Авторки статті «Українсько-Польське партнерство в галузі освіти: академічний дискурс», де аналізується співпраця між освітніми установами України та Польщі, зокрема в контексті мовної інтеграції та академічної культури. Павло Гриценко, доктор філологічних наук, професор, директор Інституту української мови НАН України. Спеціалізується на діалектології, лінгвістичній географії та історії мовознавства. Його дослідження охоплюють також питання мовних контактів на прикордонних територіях [1,7].

Ці науковці зробили значний внесок у вивчення польсько-українських мовних контактів в освітній сфері, що є важливим для розвитку білінгвальної освіти та міжкультурного діалогу між двома країнами. Якщо вас цікавить детальніша інформація про їхні публікації або конкретні дослідження, я з радістю допоможу знайти відповідні ресурси.

Мета дослідження – оцінити поточний стан польсько-української мовної взаємодії в освітньому процесі, зосередивши увагу на бар'єрах, адаптаційних стратегіях та потенціалі двомовної освіти.

Перед нами постають виклики польсько-українського мовного контакту в освіті, а саме:

1. Мовний бар'єр. Українські діти та студенти часто стикаються з труднощами в оволодінні польською мовою на рівні, достатньому для навчання. Це призводить до нерівності в освітньому процесі, зниження мотивації та самооцінки.

2. Кадрові та методичні проблеми. У багатьох польських школах бракує викладачів, які володіють українською мовою або мають досвід роботи з дітьми-білінгами. Крім того, відсутні систематизовані навчальні матеріали, орієнтовані на двомовну аудиторію.

3. Інституційна неготовність. Не всі освітні заклади Польщі мають ресурси та досвід для реалізації інтеграційних освітніх програм. Часто

українські діти навчаються за звичайною програмою без урахування мовних і культурних особливостей.

Розглядаючи це питання на освітньому рівні, можемо визначити стратегії адаптації та інтеграції:

1. Підготовчі курси та мовні класи. У польських школах створюються підготовчі мовні групи, де учні вивчають польську як іноземну. Це допомагає полегшити перехід до основної програми.

2. Білінгвальне навчання. У деяких навчальних закладах практикується часткове викладання українською мовою або залучення українських педагогів. Це дозволяє зберегти мовну ідентичність учнів та зменшити стрес від нової мовної реальності.

3. Психологічна підтримка. Психологічні служби допомагають дітям адаптуватися до нового середовища, подолати мовний бар'єр та уникнути ізоляції [3].

З огляду на проблему мовного контакту можна накреслити перспективи розвитку.

1. Двомовна освіта як модель. Запровадження білінгвальної моделі освіти, де частина предметів викладається українською, а частина польською, може стати ефективним способом інтеграції без втрати рідної мови.

2. Розвиток освітніх матеріалів. Створення підручників, посібників та цифрових ресурсів для двомовного навчання сприятиме якості освіти та кращій мовній адаптації.

3. Партнерство між Україною та Польщею. Розширення міжурядових та міжвишівських програм, спільні навчальні ініціативи, педагогічні обміни — усе це сприятиме взаємозбагаченню обох освітніх систем [3].

Отже, польсько-український мовний контакт у сфері освіти є складним, але перспективним процесом. За умови цілеспрямованої мовної політики, методичної підтримки та міжкультурного діалогу можливо створити ефективну двомовну модель освіти, що слугуватиме інтересам обох народів та сприятиме європейській інтеграції.

Серед позитивних змін можемо відзначити й певні виклики:

- мовний бар'єр у шкільному та вищому навчанні;
- обмежений доступ до кваліфікованих викладачів української мови;
- недостатня кількість навчальних матеріалів українською;
- психологічна адаптація українських учнів у польськомовному середовищі.

Сприяння мовного контакту допоможуть і певні адаптаційні механізми:

- введення мовних підготовчих класів;
- використання білінгвальних методик;
- участь українських педагогів у навчальному процесі в Польщі.

Для посилення контакту можемо науркслити такі перспективи:

- розвиток моделей інтегрованої двомовної освіти;
- підтримка культурної і мовної ідентичності українських дітей у Польщі;
- формування толерантного та інклюзивного освітнього простору;
- розширення міжуніверситетських польсько-українських програм.

Мовний контакт між Україною та Польщею у сфері освіти є не лише викликом, а й шансом для створення нових освітніх підходів. Успішна інтеграція можлива завдяки двосторонній підтримці, міжкультурному діалогу та гнучкій мовній політиці в освіті.

Список використаної літератури

1. Кравчук А. Польський мовленнєвий етикет звертання: проблеми засвоєння українцями, що вивчають польську мову як іноземну // Семантика мови і тексту. Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (26–28 вересня 2006 року). Івано-Франківськ: Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ, 2006. С. 575–578.
2. Красовська Г., Сухомлинов О., Сигеда П. Соціолінгвістичний компендіум. К. Талком, 2020. 336 с.
3. Тендзягольська Магдалена, Вальчак Бартоломій. Учні з України в польських школах – навчальний рік 2023-2024. Звіт якісного дослідження. 2025. 113 с.

4. Dróżdż-Łuszczak K. Wobec bliźniego. Pojęcia 'postawa', 'tolerancja', 'obojętność' w analizie semantycznej. Warszawa 2013. 118 s.
5. Kozak S. Polacy i Ukraińcy. W kręgu myśli i kultury pogranicza. Warszawa, 2005.
6. Krasowska H. Języki mniejszości. Statyc – prestiż – dwujęzyczność – wielojęzyczność (Мови меншин. Статус – престиж – двомовність – багатомовність), Варшава: Studium Europy Wschodniej UW, 2020. 221 s.
7. Krasowska H., Suchomłynow L. Relacyjność językowego i kulturowego pogranicza. Bukowina. Tradycje i współczesność. Piła-Czerniowce-Suczawa: Wyd. Związek Polaków w Rumunii, 2006.
8. Krawczuk A. Trudne miejsca w gramatyce polskiej dla Ukraińców (w związku z przygotowaniem podręcznika «Polska fleksja z ćwiczeniami dla Ukraińców»). Nauczanie języka polskiego jako obcego i polskiej kultury w nowej rzeczywistości europejskiej. Materiały z VI Międzynarodowej Konferencji Glottodydaktycznej. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, 2005. S. 491–497.
9. Śliwerski Bogusław. Edukacja (w) polityce: polityka (w) edukacji: inspiracje do badań oświatowych. Polska Myśl Pedagogiczna, 2015. 676 s.

Галина Вишневська,
кандидат філологічних наук, викладач,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

ФОРМУВАННЯ КРОСКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ МІЖНАРОДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

В умовах війни та євроінтеграційного курсу України формування кроскультурної компетентності стає не лише інструментом комунікації, а й засобом дипломатичного, освітнього та інформаційного єднання. У цьому контексті українсько-польське партнерство є одним із найпотужніших прикладів міжнародної співпраці, здатної формувати нову якість міжкультурного діалогу, а в освітній практиці – розвинути у царині лінгвометодичної підготовки, оскільки використовується неповною мірою.